

TANTÁRGYI TEMATIKA

Fordítástörténet: a felvilágosodástól a 19. sz. végéig szem.

Tárgyfelelős: Dr. habil. Kőrözs Imre	
Javasolt félév: őszi	Előfeltétel: nincs
Óraszám/hét: 2	Számonkérés módja (a/gy/k/b): gyakorlati jegy (A teljesítés követelményeit lásd alább a Félévközi számonkérés módja és értékelése pontnál.)
Kreditpont: 3	
Tantárgyi egység feladata és célja: A magyar olvasókhöz a 19. század eleje óta a világirodalmi produkció egyre nagyobb mértékben fordításban jut el, ami a kultúrák közvetítés talán legfontosabb módja. Ennek tanulmányozásával a forrás- és célkultúrák is jobban érthetővé válnak, akárcsak maga a közvetítés folyamata: ennek lehetőségei, történelmi, kulturális és nyelvi meghatározottságai.	
Tantárgyi egység tematikus leírása 14 heti bontásban: 1. A korszak nemzetközi fordításelméleti gondolkodásának fejlődése I., 18. sz. 2. A korszak magyar fordításelméleti gondolkodásának fejlődése I., 18. sz. 3. A korszak nemzetközi fordításelméleti gondolkodásának fejlődése II., 19. sz. 4. A korszak magyar fordításelméleti gondolkodásának fejlődése II., 19. sz. 5. Virág Horatiusa 6. Berzsenyi és Horatius viszonya: formahű adaptáció 7. Petőfi mint Shakespeare-fordító 8. Arany mint műfordító 9. A <i>Don Quijote</i> magyar fordításának alakulása 10. Egy akadémia fordításpályázat: Lucanus 11. Szász Károly, Radó Antal, Csengery József 12. Kemenes-Kempff József Homérosa 13. Egy csodabogár: Sebők Árkád 14. A forma lefordításának kérdése Wilamowitz-Moellendorf szerint, és az ehhez kapcsolódó Kerényi–Babits-vita	
Félévközi számonkérés módja és értékelése (prezentáció, zárthelyi dolgozat, szemináriumi dolgozat beadása stb.): A félévközi számonkérés módját és értékelését a félév kezdetekor a tantárgyi egység oktatója határozza meg.	
Gyakorlati jegy/kollokvium teljesítésének módja és értékelése (félévközi teljesítmény aránya a beszámításnál, ponthatárok stb.): SZ A kód jelentése: A = a tantárgy aláírással zárul, amelyben kétfokozatú az értékelés (nem megfelelt, megfelelt). A hallgató legfeljebb az óraszám 30%-át mulaszthatja el következmények nélkül, az ezt meghaladó mértékű hiányzás – kivéve az igazolt betegség miatti hiányzást – esetén az aláírás nem szerezhető meg. Az igazolt hiányzás pótlási feltételeit az oktató ismerteti. Az aláírás feltétele, hogy az oktató által a félév során támogatott prezentációs és beadási kötelezettségeknek a hallgató maradéktalanul eleget tegyen. K = a tantárgy kollokviummal zárul, amelyben ötfokozatú az értékelés (1–5). Az előadások órászámának legalább 60%-án kötelező a hallgató részvétele, amit jelenléti ívre vezetett aláírásával igazol. Az ennél többet mulasztó hallgató nem kaphat aláírást és nem vizsgázhat. Az előadáshoz évközi zárthelyi dolgozat(ok) társulhat(nak), legfeljebb akkora számban, mint a tantárgyi egység kreditpontszáma. Amennyiben az előadáshoz zárthelyi dolgozat(ok) társul(nak), annak/azoknak az eredménye legalább 30%, legfeljebb 40%-os súllyal esik latba a záró osztályzatban. A zárthelyi dolgozat(ok)ról az oktató a tárgy félévi meghirdetésekor a Neptun rendszerben ad tájékoztatást. A szakmai követelményekhez képest a hallgatónak minden zárthelyi dolgozatában és a kollokviumon is legalább 50%-os felkészültséget kell igazolnia ahhoz, hogy az elégséges (2) osztályzatot megszerezze. SZ = a tantárgy gyakorlati jeggyel zárul, amelyben ötfokozatú az értékelés (1–5). A hallgató legfeljebb a szemináriumi órászám 30%-át mulaszthatja el következmények nélkül, az ezt meghaladó mértékű hiányzás – kivéve az igazolt betegség miatti hiányzást – esetén az aláírás és a gyakorlati jegy nem szerezhető meg. Az igazolt hiányzás pótlási feltételeit az oktató ismerteti. Az aláírás feltétele, hogy az oktató által a félév során támogatott prezentációs és beadási kötelezettségeknek a hallgató maradéktalanul eleget tegyen. A szemináriumhoz évközi zárthelyi dolgozat(ok) társulhat(nak), annak/azoknak az eredménye legalább 30%, legfeljebb 40%-os súllyal esik latba a záró osztályzatban. A zárthelyi dolgozat(ok)ról az oktató a tárgy félévi meghirdetésekor a Neptun rendszerben ad tájékoztatást. A szakmai követelményekhez képest a hallgatónak minden zárthelyi dolgozatában és a beadott szemináriumi dolgozatában is legalább 50%-os felkészültséget kell igazolnia ahhoz, hogy az elégséges (2) osztályzatot megszerezze.	
Kötelező irodalom a tantárgyi egység egészéhez vagy 14 heti tematikus leírásának megfelelő beosztásban:	
1. A korszak nemzetközi fordításelméleti gondolkodásának fejlődése I., 18. sz. Johann Christoph GOTTSCHED, <i>A fordításról</i>, ford. HAJDU Péter = <i>Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. századig</i>, szerk. JÓZAN Ildikó, JENEY Éva, HAJDU Péter, Bp., Balassi Kiadó, 2007 (Pont fordítva 4), 72–76.	

Jean le Rond D'ALEMBERT,: Megjegyzések a fordítás művészetéhez általában és jelen fordítási kísérlethez különösen, ford. BARABÁS József = *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. századig*, szerk. JÓZAN Ildikó, JENEY Éva, HAJDU Péter, Bp., Balassi Kiadó, 2007 (Pont fordítva 4), 77–93.

Charles BATTEUX, *A költők fordításának lehetséges módjairól: Hetedik levél*, ford. BARABÁS József = *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. századig*, szerk. JÓZAN Ildikó, JENEY Éva, HAJDU Péter, Bp., Balassi Kiadó, 2007 (Pont fordítva 4), 94–102.

Alexander FRASER TYTLER (Lord WOODHOUSELEE): *A fordítás elveiről (részletek)*, ford. BEZECZKY Gábor = *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. századig*, szerk. JÓZAN Ildikó, JENEY Éva, HAJDU Péter, Bp., Balassi Kiadó, 2007 (Pont fordítva 4), 103–118.

2. A korszak magyar fordításelméleti gondolkodásának fejlődése I., 18. sz.

BURJÁN Mónika, *A fordításról való gondolkodás története Magyarországon 1787 és 1883 között*, PhD-értekezés, Szegedi Tudományegyetem, Irodalomtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2003.

BESSENYEI György: *A Holmi*, s. a. rend. BÍRÓ Ferenc, Bp., Akadémiai Kiadó, 1983. (Bessenyei György Összes művei), 313–322.

KAZINCZY Ferenc: *Idősebb B. Raday Gedeon Úrhoz* = KAZINCZY Ferenc, *Fordítások Bessenyeitől Pyrkerig: Önállóan megjelent fordításkötetek*, s. a. rend. BODROGI Ferenc Máté, BORBÉLY Szilárd Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2009 (Kazinczy Ferenc Művei), 36–37.

RÉVAI Miklós *Moskusz pásztoréneke: Bion halottos verse: A fordítónak előljáró beszédje* = *A Műfordítás elveiről: Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény*, szerk. JÓZAN Ildikó, Bp., Balassi Kiadó, 2008 (Pont fordítva 7), 72–76.

BATSÁNYI János, *A' fordításról* = BATSÁNYI János, *Prózai művek*, I, s. a. rend. KERESZTURY Dezső, TARNAI Andor, Bp., Akadémiai Kiadó, 1960 (Batsányi János Összes művei II), 101–108.

PÉCZELI József, *A fordítás mesterségéről* = *A Műfordítás elveiről: Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény*, szerk. JÓZAN Ildikó, Bp., Balassi Kiadó, 2008 (Pont fordítva 7), 39–41.

RÁJNIS József, *Magyar Virgilius: Toldalék* = *A Műfordítás elveiről: Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény*, szerk. JÓZAN Ildikó, Bp., Balassi Kiadó, 2008 (Pont fordítva 7), 42–59.

BATSÁNYI János, *Toldalék a Magyar Museum III-ik negyedéhez* = BATSÁNYI János, *Prózai művek*, I, s. a. rend. KERESZTURY Dezső, TARNAI Andor, Bp., Akadémiai Kiadó, 1960 (Batsányi János Összes művei II), 153–199.

BÁRÓCZI Sándor, *A védelmeztetek magyar nyelv* = *A Műfordítás elveiről: Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény*, szerk. JÓZAN Ildikó, Bp., Balassi Kiadó, 2008 (Pont fordítva 7), 84–92.

KÁRMÁN József, *A nemzet csinosodása* = *A magyar esszé antológiája: Sorskérdések I*, vál. és szerk. DOMOKOS Mátyás, Bp., Osiris Kiadó, 2006, 205–219.

BENKŐ Krisztián, *Szerep és töredék: Batsányi János Osszián-fordításai* = *A „boldog Babel”*: Tanulmányok az irodalmi fordításról. szerk. JÓZAN Ildikó, SZEGEDY-MASZÁK Mihály, Bp., Gondolat Kiadó, 2005, 179–202.

3. A korszak nemzetközi fordításelméleti gondolkodásának fejlődése II., 19. sz.

Friedrich SCHLEIERMACHER, *A fordítás különféle módszereiről*, ford. DÖMÖTÖR Edit = *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. századig*, szerk. JÓZAN Ildikó, JENEY Éva, HAJDU Péter, Bp., Balassi Kiadó, 2007 (Pont fordítva 4), 119–149.

Wilhelm von HUMBOLD, *Bevezetés az Agamemnón fordításához (részletek)*, ford. TÖRÖK Dalma = *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. századig*, szerk. JÓZAN Ildikó, JENEY Éva, HAJDU Péter, Bp., Balassi Kiadó, 2007 (Pont fordítva 4), 150–158.

Johann Wolfgang GOETHE, *Jegyzetek és értekezések a Nyugat-keleti diván jobb megértéséhez*, ford. HALASI Zoltán = *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. századig*, szerk. JÓZAN Ildikó, JENEY Éva, HAJDU Péter, Bp., Balassi Kiadó, 2007 (Pont fordítva 4), 159–162.

Friedrich NIETZSCHE: *Fordítások*, ford. ROMHÁNYI TÖRÖK Gábor = *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. századig*, szerk. JÓZAN Ildikó, JENEY Éva, HAJDU Péter, Bp., Balassi Kiadó, 2007 (Pont fordítva 4), 163–164.

Friedrich NIETZSCHE: Túl jón és rosszon, (részlet) ford. TATÁR György = *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. századig*, szerk. JÓZAN Ildikó, JENEY Éva, HAJDU Péter, Bp., Balassi Kiadó, 2007 (Pont fordítva 4), 165–166.

4. A korszak magyar fordításelméleti gondolkodásának fejlődése II., 19. sz.

FRIED István, *Irodalomteremt(őd)és és/vagy műfordítás: Fordítói kétségek és bizonyosságok a 18–19. század fordulóján a magyar irodalomban = A fordítás és intertextualitás alakzatai*, szerk. KABDEBŐ Lóránt, KULCSÁR SZABÓ Ernő, KULCSÁR-SZABÓ Zoltán, MENYHÉR István, Bp., Anonymus, 1998, 17–36.

RÁJNIS József, *Máró Virgilius Publiusnak Georgikonja = A Műfordítás elveiről: Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény*, szerk. JÓZAN Ildikó, Bp., Balassi Kiadó, 2008 (Pont fordítva 7), 106–117.

Az *Iliászi pör. 1823–1826 = Pennaháborúk*, szerk. SZALAI Anna, Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 1980, 565–578.

BÓDI Katalin, „Közel már a határhoz”: Az *Iliászi per határaitól*, *Alföld* 70(2019), 12, 99–109.

SZEMERE Pál a fordításról = *A Műfordítás elveiről: Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény*, szerk. JÓZAN Ildikó, Bp., Balassi Kiadó, 2008 (Pont fordítva 7), 135–138.

VÖRÖSMARTY Mihály, *Vélemény illy című kéziratbeli munkáról: Ifigenia Taurisban = VÖRÖSMARTY Mihály, Publicisztikai írások*, s. a. rend. SOLT Andor, FEHÉR Géza, *Akadémiai és Kiszaludy-társasági iratok*, s. a. rend. GERGELY Pál, Bp., Akadémiai Kiadó, 1977, (Vörösmarty Mihály Összes művei 16), 179–180.

VÖRÖSMARTY Mihály, *[Vélemény] Turandot, vagy a' Khinai Printz-Asszony. Tragi-Comoedia = VÖRÖSMARTY Mihály, Publicisztikai írások*, s. a. rend. SOLT Andor, FEHÉR Géza, *Akadémiai és Kiszaludy-társasági iratok*, s. a. rend. GERGELY Pál, Bp., Akadémiai Kiadó, 1977, (Vörösmarty Mihály Összes művei 16), 197.

VÖRÖSMARTY Mihály, *Vélemény: A' vaskezel Berlichingi Götz. Göthe után fordította Hoblik Márton. 1832 = VÖRÖSMARTY Mihály, Publicisztikai írások*, s. a. rend. SOLT Andor, FEHÉR Géza, *Akadémiai és Kiszaludy-társasági iratok*, s. a. rend. GERGELY Pál, Bp., Akadémiai Kiadó, 1977, (Vörösmarty Mihály Összes művei 16), 199–203.

TOLDY Ferenc, *A műfordítás elveiről = A Műfordítás elveiről: Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény*, szerk. JÓZAN Ildikó, Bp., Balassi Kiadó, 2008 (Pont fordítva 7), 144–155.

Néhány szavazat a műfordítás elvkérdése körül = A Műfordítás elveiről: Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény, szerk. JÓZAN Ildikó, Bp., Balassi Kiadó, 2008 (Pont fordítva 7), 156–165.

5. Virág Horatiusa

IMRE Flóra, *Virág Benedek Horatius-képéről*, *ItK*, 123(2019), 170–196.

IMRE Flóra, *Horatius noster: A magyarországi Horatius-kép változásai*, Doktori disszertáció, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2020, 30–51.

6. Berzsenyi és Horatius viszonya: formahű adaptáció

KŐRIZS Imre, *Berzsenyi-lustrum* *ItK* 108(2004), 729–760.

KŐRIZS Imre, *Horatius vini somique benignus*, *Doktori (PhD-) értekezés*, Debreceni Egyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2008, 41–49.

S. Varga Pál, *Berzsenyi – Arany – Horác A klasszikus örökség nosztrifikálásának útjai a romantika előtt és után = Az ismeretlen klasszikus: Berzsenyi-tanulmányok*, szerk. FÓRIZS Gergely és VADERNA Gábor, Bp., reciti, 2018, 141–156.

IMRE Flóra, *Horatius noster: A magyarországi Horatius-kép változásai*, Doktori disszertáció, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2020, 52–57.

7. Petőfi mint Shakespeare-fordító

BORBÁS Mária, *Régi idők tanúja*, *Holmi*, 19(2007), 6, 755–759.

PARAIZS Júlia, *Shakespeare-t fordító Petőfi: Petőfi Sándor Coriolanus-fordításának irodalomtörténeti és műfordítás-kritikai problémái*, Doktori disszertáció, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Irodalomtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2008.

8. Arany mint műfordító

- ARANY János, *A Shakespeare magyar kiadása ügyében előterjesztett jelentés* = ARANY János, *Hivatali iratok 1, Nagyszalonta – Nagykőrös – Budapest (1831–1860)*, s. a. rend. DÁNIELISZ Endre, TÖRÖK László, GERGELY Pál (Arany János Összes művei XII), 339–342.
- RUTTKAY Kálmán, *Egy „Szentivánéji álom”-fordítás*, Holmi, 8(1996), 5, 765–774.
- NÁDASDY Ádám, *Egy kis takarmány – Szentivánéji álom* = NÁDASDY Ádám, *A csökkenő költőiség: Tanulmányok, beszélgetések Shakespeare és Dante fordításáról*, Bp., Magvető, 2021, 47–62.
- NÁDASDY Ádám, *Mesterek és metrumok – Szentivánéji álom* = NÁDASDY Ádám, *A csökkenő költőiség: Tanulmányok, beszélgetések Shakespeare és Dante fordításáról*, Bp., Magvető, 2021, 63–73.
- KÖRIZS Imre, *Arany János: Kisebb költemények 3. (1860–1882)*, s. a. r. S. Varga Pál, Irodalomismeret, 2023/4, 112–125.

9. A Don Quijote magyar fordításának alakulása

- SÓS Endre, *Cervantes*, Bp., Művelt Nép Tudományos és Ismeretterjesztő Kiadó, 1955, 141–160.
- CSUDAY Csaba, *Öt pont a magyar „Quijote” történetéhez*, Holmi, 17(2005) 3, 317–333.

10. Egy akadémia fordításpályázat: Lucanus

- TAKÁTS László, *Az akadémiai Lucanus-pályázat: Történet és dokumentumok* = *A klasszikus görög-római ókor a magyar művelődésben és tudományban: Tanulmányok*, szerk. KRÄHLING Edit, Bp., Szenzár Kiadó, 2003, 175–230.
- HAJDU Péter, *A XIX. századi Lucanus-fordításokértékelőinek szempontjai* = *A klasszikusok magyarul*, szerk. HAJDU Péter, FERENCZI Attila, Bp., Balassi Kiadó, 2009 (Pont fordítva 8), 118–129.
- HAJDU Péter, *Baksay Sándor Lucanus-fordítása: Egy díjnyertes pályamű, amellyel mindenki elégedetlen (volt?)* = *A klasszikusok magyarul*, szerk. HAJDU Péter, FERENCZI Attila, Bp., Balassi Kiadó, 2009 (Pont fordítva 8), 168–177.

11. Szász Károly, Radó Antal, Csengery József

- SZÁSZ Károly: *A műfordításról, különös tekintettel Shakespeare és a Biblia fordítására* = *A Műfordítás elveiről: Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény*, szerk. JÓZAN Ildikó, Bp., Balassi Kiadó, 2008 (Pont fordítva 7), 167–187.
- VARGHA Ágnes, *Shakespeare-drámák magyarul: Az Ahogy tetszik, az Antonius és Kleopatra és A vihar magyar fordításainak összehasonlító elemzése*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1991 (*Modern filológiai füzetek* 48), 85–126, 131–162.
- TAR Ibolya, *A klasszika filológus Csengery János*. Magyar Pedagógia, 107(2007), 1, 49–55.
- POLGÁR Anikó, *Catullus Noster: Catullus-olvasatok a 20. századi magyar költészetben*, Pozsony, Kalligram, 2003, 48–77.
- RITOÓK Zsigmond, *A magyar Homérosz-fordítások: XVII–XIX. század* = *Papírgaluska: Tanulmányok a görög és latin klasszikusok fordításáról*, szerk. HAJDU Péter, POLGÁR Anikó, Bp., Balassi Kiadó, 2006 (Pont fordítva 2), 20–90.
- CSEHY Zoltán: *A deszexualizálástól a túlerotizálásig: A latin erotikus versek fordításának kérdéseiről* = *Papírgaluska: Tanulmányok a görög és latin klasszikusok fordításáról*, szerk. HAJDU Péter, POLGÁR Anikó, Bp., Balassi Kiadó, 2006 (Pont fordítva 2), 145–174.
- CSAPODY Miklós, *Radó Antal, a Magyar Pen Club alapítója (1862–1944)* = CSAPODY Miklós, *A világ mibennünk: Tanulmányok, esszék*, Bp., Magyar Napló, 2022, 11–52.

12. Kemenes-Kempf József Homérosa

- RÓNAY László, *Az antik metrumok fordítása* = *A műfordítás ma: Tanulmányok*, Szerk. BART István, RÁKOS Sándor, Bp., Gondolat, 1981, 329–346.
- RITOÓK Zsigmond, *A magyar Homérosz-fordítás korszakai* = RITOÓK Zsigmond, *Homérosz Magyarországon. Adalékok*, Bp., Kalligram, 2019, 298–309.

13. Egy csodabogár: Sebők Árkád

LAKATOS István, *A magyar Vergilius-fordításokról* = VERGILIUS, *Összes Művei*, ford.

LAKATOS István, Bp., Magyar Helikon, 1973 (Bibliotheca Classica), 475–476.

KŐRIZS Imre, *Egy néma klasszikus* = KŐRIZS Imre, *poeta.doc: Versekről prózában*, Bp., Osiris, 2022, 175–178.

14. A forma lefordításának kérdése Wilamowitz-Moellendorf szerint, és az ehhez kapcsolódó Kerényi–Babits-vita

Ulrich von WILAMOWITZ-MOELLENDORF, *Mi a fordítás?* ford. FERENCZI Attila = *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. századig*, szerk. JÓZAN Ildikó, JENEY Éva, HAJDU Péter, Bp., Balassi Kiadó, 2007 (*Pont fordítva* 4), 167–182.

KERÉNYI Károly, *A klasszikus vers fordításának és a formák viszonyának a kérdése* = KERÉNYI Károly, *Halhatatlanság és Apollón-vallás, Ókortudományi tanulmányok 1918–1943*, Bp., Magvető Könyvkiadó, 1984, szerk. SZILÁGYI János György, KOMORÓCZY Géza, 5–6.

BABITS Mihály, *Dante fordítása* = BABITS Mihály, *Esszék, tanulmányok I*, s. a. rend. BELIA György (Babits Mihály Művei), Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 1978, 811–814.